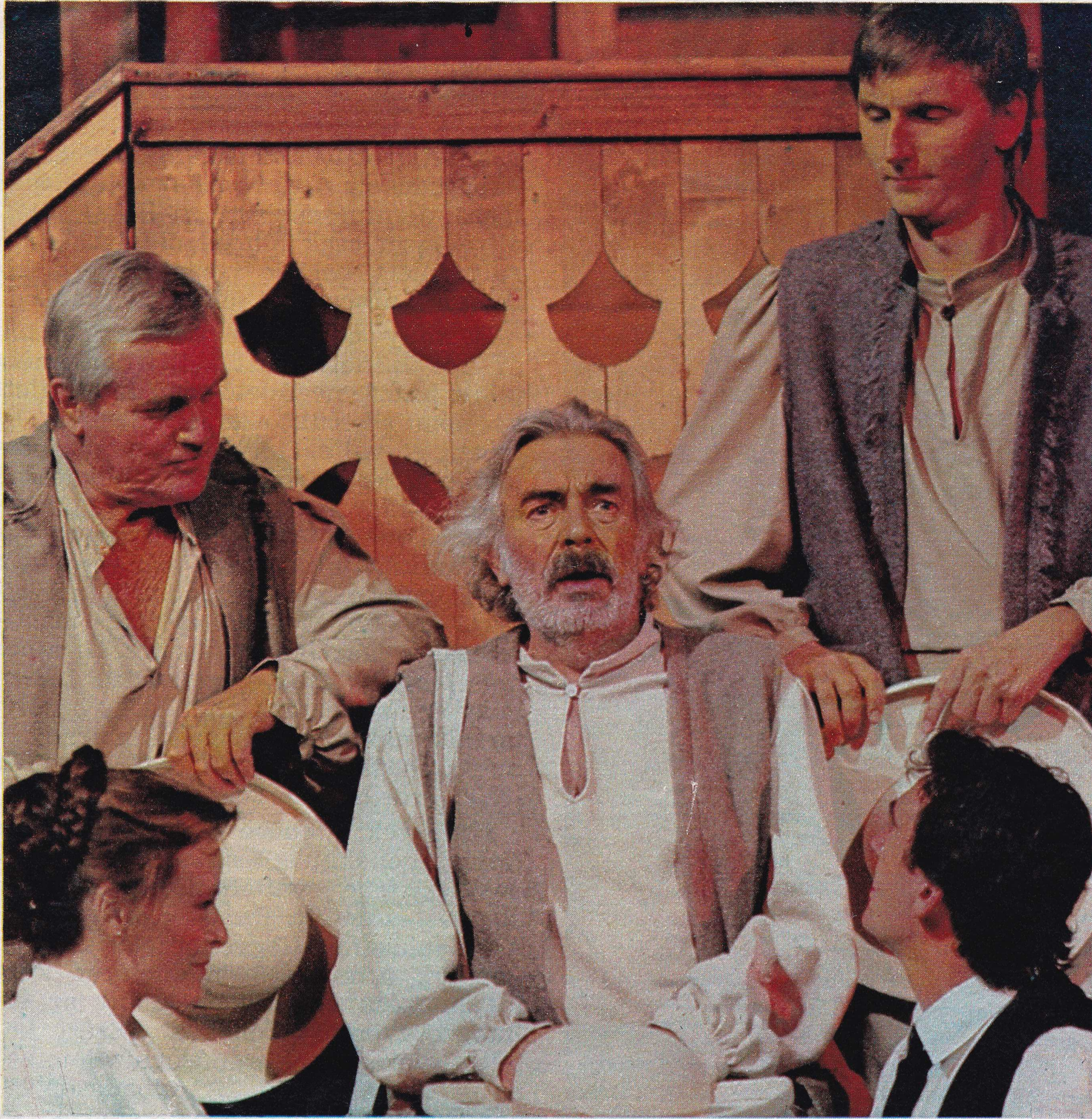
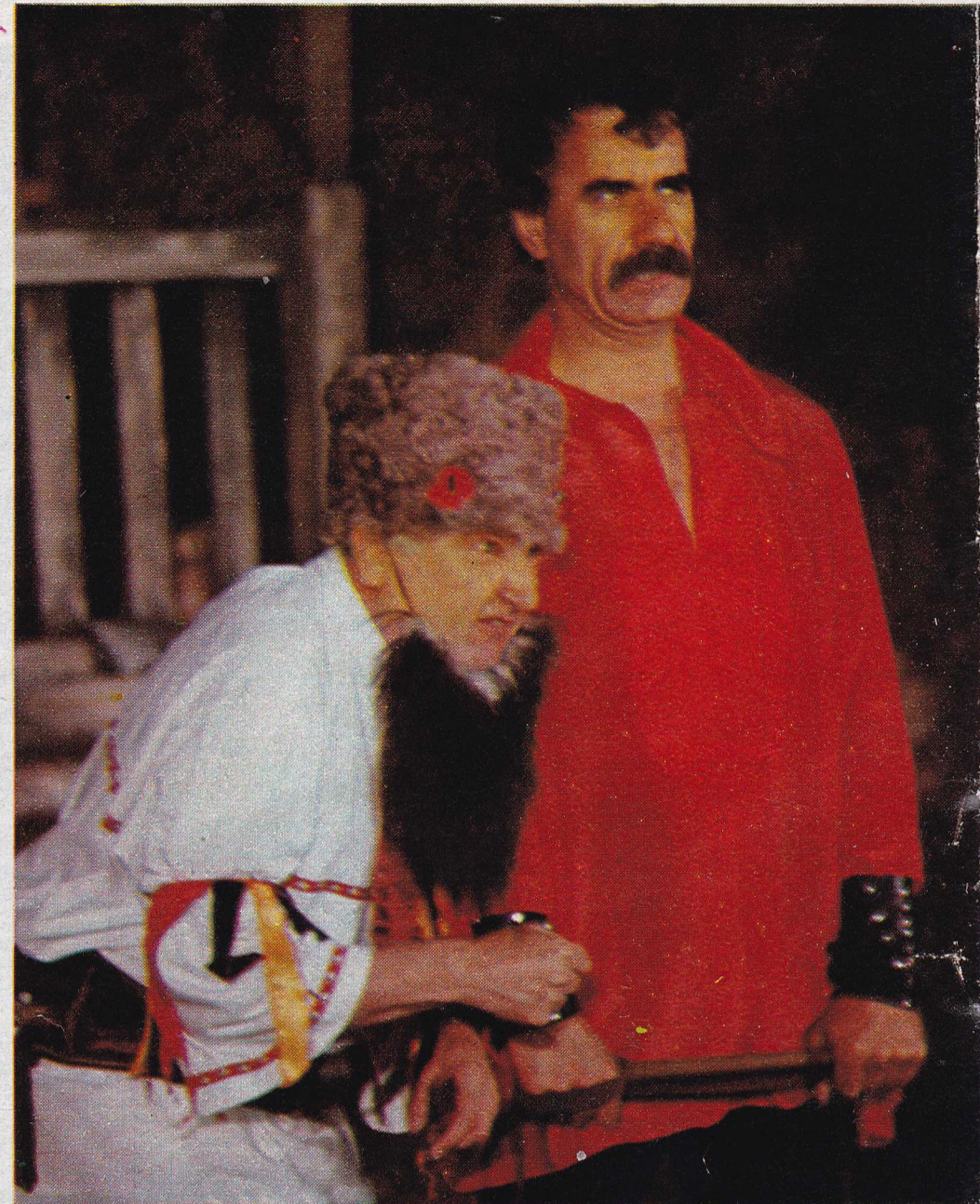

„NEM CSAK RÉMÉNYT,

Az Ördögölő Józsiás

MATUZSA: A nép nevében és a magad szavával jutalmazd meg őket, uram. Götz Anna, Csurka László, Szirtes Ádám, Incze József és Györi Péter) Fotó: MTI – Ilvovszky

BAKSZÉN: Elnézzük nekik, hogy hebe-hurgyák, és a tetteikben imbolyognak. (Bösze György, Bitskey Tibor. Háttérben: Kökényessy Ági)

BAKSZÉN: Szívemből sajnálom, hogy a fönséges királyfi tündér bizalmát ezeddig el nem nyerhettem. Gondolom, nem küllemem és hő szívem ebben a hibás, hanem sorsom talán, mely valóban kuszának tetszik. (Szabó Gyula, Huszár László és Bitskey Tibor)

BOLDOG ÉLETET IS...

Gyulán és Egerben

BAKSZÉN: A fejet kell megfogni! Akkor minden zuhan utána! Te gyomlált fejú!
DURMONYÁS: Igenis, nagy uram. (Csendes László és Korcsmáros Jenő)

JÓZSIÁS: Édes otthonunk, tündérek földje, Benned virul a jók reménye! Őrzője légy mindig a fénynek, S védő pajzsa tiszta szíveknek! (Csonka Ibolya és Czvetkó Sándor)

KÁMZSA: Halljad egész világ! Imé, elindul a boldog mátkapár, hogy nászt üljön tündéri földünkön. Árazd el fényeddel sorsukat, ő égi tűzkerék, hogy sötét fondorlat ellenük termni ne tudjon; s hogy a nép üdve homályba ne maradjon. (Réti Árpád; háttal: a Czvetkó Sándor és Csonka Ibolya) Fotó: Sipos Géza

ÖRDÖGÖLŐ JÓZSIÁS

Boldog kezdet, boldogtalan folytatás ● Ördögi kancellária ● Matuzsa félelmes indulata ● Üres a porta...

Tamási Áron 1952-ben írott, ám az Ifjúsági Színház dramaturgiáján elakadt mesejátéka igazán ott kezdődik, ahol befejeződnek a mesejátékok. Lámsza, Tündérország királya nyugalomba készül. A leányának, Jázminnak kezéért hirdetett többfordulós vételkedésben a föld fia, a Borókiából érkezett Józsiás nyeri el a trónt. A legyőzött ellenfél, Bakszén, Bazsalikom hercege pedig a Kancelláriát uralhatja.

Boldog kezdet, boldogtalan folytatás.

Mert ördögi ármány veszi át a hatalmat. Vezető és vezetők között ott az apparátus, a Durmányás-kormányozta ördögpartii kabinet. A kancellária uralma következik tehát, amely puccsba fordul, és Bakszén királlyá emeli magát. A küzdelem végső fordulójában Józsiás legyőzi a pokolbeli uralkodót.

Jelenet az egri előadásból (Fotó: Sipos)

Tegnapról szóló és mai mondanivalója egyként átvillózik Tamási játékában. Sík Ferenc gyulai előadásából éppúgy kitűnik ez, mint Gali László rendezéséből, aki jól tette, hogy hat esztendővel ezelőtt debreceni elgondolását és értelmezését felújította Egerben. Erősebb képességű s alkalmasabb színészek mellé illeszthette az egykori játékok néhány szereplőjét is.

Közös az egri és gyulai előadásban, hogy mindkettő a székely népi játékot idézi, Sík Ferenc munkásságában az Ósvigasztalástól a Székely fonón át az Advent a Hargitánig említendő, az a vonulata, amely már stílusként is jellemezhető. Szinte Gábor díszlete nem a mennyországot stilizálja, hanem a székely házat. Ebben a térben Sík Ferenc a galériára helyezte a zenekart, a vár pincéjéből felfelcsapó füst kíséretében pedig előtűnnek az ördögök. A Vár fokán harangkondítás jelzi és zárja a szertartást Gyulán. Akárcsak Gali László előadásában, amelyben Koós Iván egy székelygazda portáját rendezte be, ahol távolabb, fönny, szintén áll a harangláb. Gali előadása pontosan megidézi a népi játék ritusát. Udvara megelevenedik; leányok s legények jönnek énekelve, és fenséges-ihletett lélekkel kezdenek a játékba. A házigazda (Kóti Árpád) játssza Lámsza zseropét. S az égi, földi és pokolbeli hatalmak küzdelmén átsüt a szeretet — egy közösség játszik előttünk. Ahogy például Csendes László ördöghercegi mivoltában lépked, az nem egy démoni figurát erőszakoló színész játék, hanem egy székely legény gonoszkodása. Az alakoskodó rontása mögött ott játszik magánemberi mivolta.

Gali érdeme, hogy miközben előadását egy közösség szívszorító drámájává emeli, nem enged a könnyű meg-

oldásoknak. Hagyja élni a másoknak törvényt hozó világot, mert ebben is kifejezhető, hogy Tamásival a jelenben lépkedünk. Ahogy például Dilló (*Simon Mari*) a dicsőítő rigmust vezényli a tündérek csapatának, vagy amikor Rogán (*Blaskó Balázs*) a ház tetején szónokol.

A gyulai előadásban Sík Ferenc engedékenynek mutatkozott, s a thálások, bizonyára önképzőkori alapon, olcsó poénkodással hígították a szöveget, amikor például az ördögök az egykori Szörényi-slágerbe kezdenek: „Fáj, fáj...” Különösen a harmadik felvonásban hallottunk hamis jópofáskodásokat. S még egy zavaró, dramaturgiai momentumról. A második felvonás záróképében, amikor az ördögi hatalom diadalát üli, Szabó Gyula dalba kezd: Nekünk a legszebbik estét... Itt ez nemcsak azért zavaró, mert Lámsza már korábban lemondott hatalmáról, tehát nem neki van joga a fájdalomra. Ez inkább illenék Matuzsához. Sokkal inkább azért kifogásolható, mert ez copyright: az Advent a Hargitán szívszorító befejezéseként Orbán György zenei gondolata. Igaz, azóta már Koltay Gábor — A költő visszatér című margitszigeti történelmi revüjébe is — engedelem nélkül áttulajdonította. Most pedig, immár vándormotívumként, üresen s erőtlenül (a zenét *Simon Zoltán* jegyzi) visszatér a gyulai előadásban. Színpadi pillanatként kínos és méltatlan, lefokozza az ének súlyát. Már csak azért is, mert a szituáció nem azonos az Advent-belivel. Ahol a végső tragikus, keserves, itt pedig a kedvezőre forduló mesejáték panaszkodása.

Mindkét előadásban legényes, egyszerű és természetes Józsiás küzd meg az ördögi hatalmakkal. Egerben Czvatkó Sándor, aki a Nemzeti Színház Énekes madár előadásában Mókaként már megismerhette Tamási ízeit, férfiasabb nálánál Gyulán Incze József. A lélek ragyogott Csonka Ibolya Jázminjának alakításában; Götz Anna Gyulán némi játékos iróniát is megvillant. Ebben az előadásban, amely azt a luxust is megengedhette, hogy a Csiksomlyói Passió főördöge, Ferenczy Csongor, Fülöp Zsigmonddal, néma zászlóvivőként statisztáljon. Szabó Gyula mesebeli nagyapót játszik, groteszk ledérséggel tündérkedik Jani Ildikó (Idilló); kapósságában is szép Kökényessi Ági (Dilló). Villikóként szintelen Dávid Sándor, Bitskey Tibor főként kanördögként óhajtja a hatalmat; Sík Ferenc előadása azonban Bakszén néppusztító mivoltát is sugallja. Nagy pillanat Szirtes Ádám Matuzsája. Ahogy botjával az asztalra vág — félelmes követelés. Az öregemberből Ludas Matyi indulata csap ki, a megalázott és megszorított nép követe. Szirtes Ádám bölcs és kérlelhetetlen. Huszár László Kámzsája a könyv, az írás szentségét őrzi; mérték és groteszk játékosság jellemzi S. Tóth József Mormugját.

Szabó Viola és együttese, mint a debreceni előadásban Novák Ferenc koreográfiája, méltóságot, rendet, poétikus szépséget teremt az egri előadásban. Itt Gali László ihletetten celebrálja a székely porta szertartását. Korcsmáros Jenő nyáladzó, lihegő nyelvét öltögető, papirokat elnyelő ördögi csinovnyik, Sziki Károly Mordiasként fűrge és buzgó, beszédére viszont ügyelnie kell, mert gyakran az értetlenségig hadar. A Gali László által szépen megkomponált közösségi képekben túl gyors a tempója Réti Árpádnak is, aki Marosvásárhelyről nemrég települt át.

Amikor Józsiás és Jázmina végképp egymásra talált, boldog vég következne, ám Gali László az életet tovább élteti. Mert az udvaron a játszó legények és lányok szoltárra zendítenek: „Perelj Uram perlóimmal...” S az égre szóló fohász végén csöndesen kiballagnak. Üresen marad az udvar. Csak az öreg gazda és felesége ülnek egymás kezét fogva. Ülnek és váraкоznak. Adventi várakozásban fiatalságukra gondolnak? Emlékeznek? Aggódva tekintenek a tovatűnő gyerekek, unokák után. Vajon hova mentek? Vajon mi lesz a sorsuk?

Váraкоznak. Ülnek immár a mitológiai Philemon és Baucis-i összetartozásban. Őrzik a földet, amelyből vétettek, ahol élnek és meghalnak. Őrzik az otthont, őrzik mindentüli várakozásban.

És bennünk is harangok kondulnak.

Ablonczy László